

Salut, *Aloma*!

per Neus Real

El 2019 se celebren els 50 anys de la segona edició d'*Aloma*, l'única novel·la de joventut que Mercè Rodoreda reconeix i reescriu durant la postguerra. Per què una autora literàriament molt exigent, i reticent en relació amb la seva producció dels anys trenta, dona un tracte tan diferent a aquesta obra?

[P]er raons una mica complexes i subtils a mi em sembla que el meu primer llibre va ser *Aloma*, el meu primer llibre de debò, vull dir.

Entrevista de Martí Farreras a Mercè Rodoreda, *Tele-estel* 16 (4-XI-1966), p. 15

Encara que mai no va deixar de qualificar-la de títol menor, diverses entrevistes il·lustren la consideració de Mercè Rodoreda per *Aloma*, acabada d'escriure inicialment el 1936. L'escriptora que en la postguerra s'havia de convertir en una primera figura de la literatura europea va trobar la seva veu, per primera vegada, en aquesta novel·la que tancava l'etapa inaugural de la seva trajectòria literària. En *Aloma*, Rodoreda hi aconseguia el to versemblant, sostingut, emotiu i allunyat del sentimentalisme que necessitava per explicar exactament el que volia explicar (el drama amorós d'una adolescent barcelonina) evitant el fals transcendentalisme i la carrincloneria. Aquest to exacte i precís, pilar clau de l'obra posterior de l'autora, va ser la clau d'una categoria literària que el Premi Crexells (el guardó més important de la literatura catalana del moment) va avalar l'any 1937. En els mesos següents al premi i a la publicació del llibre l'abril de 1938, la crítica va subratllar la fita que suposava *Aloma*, tant en la carrera de Rodoreda com en la recuperació del gènere novel·lístic a Catalunya, en qualitat de mostra paradigmàtica del difícil equilibri entre profunditat, contenció i efecte en la narrativa psicològica en voga a tot Europa.

Aquest conjunt de circumstàncies explica que quan el 1965 Edicions 62 li va proposar publicar les seves obres completes, Mercè Rodoreda decidís recuperar *Aloma* com a exponent exclusiu de la seva producció fins a la Guerra Civil. Així ho argumentava

anys més tard davant Lluís Busquets i Grabulosa (en una conversa de 1981 recollida a *Mercè Rodoreda, entrevistes*, d'Abraham Mohino): «Vaig haver de fer tota una etapa d'aprenentatge que m'ha portat a no reconèixer les meves quatre primeres novel·les. Més que novel·les són bestieses». No pas en va havien passat tres dècades, tanmateix, i l'escriptora va voler revisar l'obra de 1938 abans de tornar-la a donar al públic. L'evolució de Rodoreda i, sobretot, els seus nous projectes literaris (*Mirall trencat* i *El torrent de les flors*) van convertir aquesta revisió en una molèstia: «Si sabéssiu la mandra que em fa encarar-me amb *Aloma* amb les ganes que tinc de fer coses noves...», escrivia a Joan Sales el 31 de gener de 1967. Un cop editat el producte acabat, però, Rodoreda en va quedar satisfeta. El 28 de juliol de 1969, en una carta a Francesc Vallverdú, li'n demanava més exemplars per enviar amb aquesta justificació: «El llibre, que de moment no em va fer gaire bon efecte, ara m'agrada molt».

Més enllà de la història de la novel·la i del parer o l'experiència de l'autora amb cadascuna de les seves dues edicions, tenir una *Aloma* de 1938 i una de 1969 ha permès comparacions que aporten molta informació, i de primer ordre, sobre la maduració literària i el progrés de la narrativa de Mercè Rodoreda. Ella mateixa va explicitar el potencial del contrast, força abans que tingués lloc, en una entrevista de principis dels setanta (de procedència desconeguda i recollida al volum anteriorment esmentat d'entrevistes): «Revisar *Aloma*, que vaig escriure fa uns trenta anys, m'ha costat tant o més que fer una altra novel·la. Si us dia us vaguéis i comparéssiu els dos textos veuríeu que, en efecte, el meu estil ha evolucionat». L'estil: vet aquí la qüestió. Ja l'octubre del 1932, en una entrevista a la soprano Mercè Plantada apareguda a *La Rambla*, Rodoreda mostrava una visió preclara del fet que la diferència, en art, la marca l'estil personal (la singularitat estètica resultant de la interacció de subjectivitat i ofici). «Una novel·la són paraules», va escriure, a propòsit de *La Plaça del Diamant*, en el conegudíssim pròleg de *Mirall trencat*, on desglossava així l'afirmació: «Jo no puc dir sense que soni fals: “La Colometa estava desesperada perquè no donava l'abast a netejar coloms”. Tampoc no li puc fer dir directament “jo estava desesperada perquè no donava l'abast a netejar coloms”. He de trobar una fórmula més rica, més expressiva, més detallada; no he de dir al lector que la Colometa està desesperada sinó que li he de fer sentir que ho està. [...] Tota novel·la és convencional. La gràcia consisteix a fer que no ho sembli. [...] La sensació de cosa viva la dóna la naturalitat, la claredat d'estil».

En els anys seixanta, amb un mestratge depurat i enriquit per tres dècades de lectura i escriptura, Mercè Rodoreda va mantenir l'essència de l'*Aloma* original (la

història), però va refer el text de dalt a baix tot polint-ne radicalment les frases i els mots (el discurs). El fruit d'aquesta operació va ser una novel·la molt menys arrelada a un temps (sense remissions a la realitat de la Barcelona republicana com pel·lícules, esportistes, actors, revistes...); una novel·la menys explícita i més simbòlica, més suggeridora que denominadora. Una novel·la que exposa fins a quin punt s'havia afinat literàriament la veu de l'escriptora.

Aquesta reescriptura lírica, genèrica i assaonada d'*Aloma* que el 1969 Mercè Rodoreda ens va oferir es pot posar costat per costat, d'aleshores ençà, de l'*Aloma* més contextual i literàriament jove de 1938. Les dues versions de l'obra connecten, d'aquesta manera, les dues grans etapes de la trajectòria rodorediana i, també, els dos moments històrics i culturals que l'una i l'altra representen. Perquè si des del punt de vista individual l'*Aloma* dels anys trenta i la dels anys seixanta ens parlen de l'evolució de l'estil de Rodoreda, des d'una perspectiva col·lectiva remetent als esforços de la tradició novel·lística catalana del segle XX per no perdre's a si mateixa malgrat el franquisme, i al paper que els autors catalans d'abans de la Guerra Civil van tenir en la complexa represa de la postguerra.

Aquesta és una història recent –una història de poc més de mig segle– que cada vegada resulta més desconeguda per una actualitat a la qual alhora, paradoxalment, fa de mirall (si més no en un cert sentit) cada vegada més. Recordar-la celebrant el cinquantè aniversari de la segona *Aloma* pot ser una manera d'acostar els fets del cas al públic d'avui i, en especial, de fer-li (re)llegir la novel·la de l'autora de Sant Gervasi. Amb aquest darrer objectiu, la Fundació Mercè Rodoreda ha preparat una exposició itinerant adreçada a biblioteques i altres equipaments culturals. Atès que es tracta d'aprofitar l'avinentsa per conèixer o revisar el llibre, l'exposició, com sol ser habitual, vol servir d'esperó a activitats diverses sobre *Aloma*; per exemple, en el marc dels clubs de lectura del país. La voluntat de promoció lectora presideix, igualment, la proposta als centres de secundària, de la mateixa Fundació Mercè Rodoreda, perquè elaborin un producte centrat en la novel·la (una recomanació en vídeo a *Youtube*, un mural digital, un blog o qualsevol projecte que permeti treballar *Aloma* amb una certa projecció social). A fi d'impulsar la participació dels alumnes d'ESO i Batxillerat i recolzar-ne la feina, la Fundació ofereix als instituts una sessió d'assessorament i intercanvi a càrrec d'una persona especialista en la novel·la. Tots els productes que s'elaborin es recolliran mitjançant enllaços al web de la institució dipositària dels drets rodoredians. I es posaran en comú mitjançant una jornada que tindrà lloc el desembre de 2019 per clausurar la commemoració.

Mentre s'organitzen les propostes de la Fundació Mercè Rodoreda (consultables i sol·licitables al seu web) i altres que puguin sorgir, manllevem el títol d'una de les ressenyes més significatives de l'*Aloma* de 1938 –la que Francesc Trabal va signar a *Meridià* i on va dir que la novel·la situava les lletres catalanes al nivell d'Europa– per brindar, aquest 2019, pel mig segle de l'edició de 1969. Confiem que la celebració dels seus cinquanta anys expandeixi encara més l'interès per un llibre que, de fet, mai no ha deixat d'atraure l'atenció dels lectors. Salut, doncs, *Aloma*!